

Prostovoljno delo študentov pedagoških smeri z otroki s posebnimi potrebami

✍ Vanja Kiswarday, Karmen Drljić

Življenje oseb s posebnimi potrebami (v nadaljevanju OPP) je zelo kompleksno in zahteva veliko individualne podpore in pomoči, zato lahko ob starših in skrbnikih ter strokovnih sodelavcih prostovoljci veliko prispevajo k dvigu kakovosti njihovega življenja. Seveda pa tako pridobljene izkušnje tudi bistveno vplivajo na osebnostni in strokovni razvoj prostovoljca – v tem prispevku se bomo osredotočili na prostovoljce, ki so študenti pedagoških smeri.

Skupine otrok in mladostnikov v naših vrtcih in šolah so zelo heterogene, kar od vzgojiteljev in učiteljev zahteva različne strategije poučevanja in izvajanja dejavnosti, pa tudi izvajanje prilagoditev glede na specifične posameznikove potrebe. V vrtčevskem in šolskem obdobju zajemajo otrokove posebne potrebe širok spekter vzgojno-izobraževalnih potreb, ki so lahko za študente različnih pedagoških smeri zgolj skozi teoretični vidik težko predstavljive in razumljive. Zaradi kompleksnosti področja dela z OPP in zaradi potrebe po študentovem poglobljenem (reflektiranem) razumevanju učnih, ob njih pa nič manj pomembnih socio-emocionalnih potreb OPP ter pomena njihove inkluzije je poglobljena konkretna izkušnja, ki jo študent pridobi v avtentičnem okolju, nadvse dragocena. Nekaterim študentom je mogoče to

izkušnjo zagotoviti v okviru praktičnega pedagoškega usposabljanja, vendar je ta izkušnja vezana predvsem na zavod (vrtec, šolo), v katerega je vključen OPP, in je časovno omejena (3 tedne). Študentom, ki te možnosti nimajo (ker je študijski program ne predvideva), lahko potemtakem prav prostovoljsko delo predstavlja priložnost za pridobivanje dragocenih izkušenj dela z OPP. Pomoč študenta je za otroka, ki potrebuje podporo in pomoč ter mu starši ne zmorejo vedno in na vseh področjih v zadostni meri pomagati, navadno zelo dragocena in koristna.

Prostovoljstvo lahko torej opredelimo kot delanje dobrega drugemu in sebi, pri čemer je pomembno zavedanje prostovoljca, da je motiv njegovega prostovoljstva prepletanje osebne koristi s solidarnostjo (Ramovš, 2001). V prispevku se bomo osredotočili na možne motive in prednosti dragocene izkušnje prostovoljnega dela z OPP za študente različnih pedagoških smeri ter koristi, ki jih imajo lahko od prostovoljnega dela tudi OPP.

Motiv za prostovoljno delo z otroki s posebnimi potrebami

Prostovoljstvo se udejanja preko odnosa in je dvosmeren proces. Prostovoljci v prostovoljskem odnosu lahko veliko dajo, pa vendar tudi veliko dobijo. Lahko podpirajo druge in jim pomagajo ter tako kot aktivni državljani skušajo izboljšati položaj npr. izključenih skupin. Prostovoljci so navadno zelo pozitivno usmerjeni in odprti ljudje, zato tudi s temi izkušnjami širijo svojo socialno mrežo,

celostno izgrajujejo svojo osebnost ter razvijajo svoje kompetence, kar lahko prispeva k izboljšanju tako njihove poudobe o sebi kot njihovega družbenega statusa (Blazinšek in Kronegger, 2007: 68). Posamezniki se za prostovoljsko delo odločajo iz različnih nagibov, npr. pomoč drugim, učenje in pridobivanje izkušenj, raziskovanje in razvijanje lastnih potencialov, aktivno sodelovanje pri reševanju pomembnih družbenih vprašanj, opravljanje študijskih obveznosti, izražanje svoje ustvarjalnosti ipd. (Priručnik za organizovani rad sa volonterima).

Iz izkušenj poučevanja na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem lahko povemo, da se študenti različnih pedagoških smeri za prostovoljno delo z OPP odločajo zato, ker: (1) jih področje inkluzije OPP zanima in želijo biti dejavno vključeni v uresničevanje inkluzivnih vrednot, (2) jim zgolj vsebine s predavanj in vaj niso dovolj, da bi teorijo osmislili, ampak si želijo in potrebujejo tudi konkretne izkušnje in (3) ker jim prostovoljska izkušnja lahko pomaga pri pravi odločitvi glede nadaljnega študija ali pri izbiri poklicne poti. Najpogosteje so to študenti, ki so visoko notranje motivirani in proaktivno usmerjeni v prepoznavanje izzivov v okolju in največkrat že sami vzpostavijo stik z organizacijami in zavodi, ki organizirajo prostovoljsko delo.

Koristi prostovoljskega dela za študente

Prostovoljsko delo z OPP študentom različnih pedagoških smeri predstavlja priložnost za pridobivanje

novih izkušenj, ki lahko pomembno prispevajo k izgrajevanju strokovnih kompetenc, sploh z vidika inkluzije. Prostovoljec ima možnost, da v avtentični situaciji otroka začuti celostno, tako z vidika njegovih interesov, močnih področij, igrivosti kot tudi strahov, šibkosti in teže motnje, ki na različne načine vpliva na njegovo interakcijo z okoljem – bodisi v storilnostnem, učnem ali socialnem smislu. Tako čutenje OPP zagotovo oblikuje trajna pozitivna stališča in večjo zmožnost vzpostavljanja empatičnih odnosov, kar je dobra naložba za nadaljnje življenje in delo. Osebna vpetost študenta tudi motivira, da raziskuje in poglobi znanje na različnih področjih, ki se dotikajo otrokovih potreb, in da preizkuša različne spretnosti in strategije, s katerimi je lahko otroku in njegovemu okolju v konkretno pomoč in podporo. Motivacija je toliko večja, saj dobiva neposredno povratno

informacijo. Preko prostovoljstva študent v konkretnih situacijah vstopa v neposredni stik s potrebami in vrednotami družbe, skupnosti, organizacije in se srečuje z različnimi moralnimi dilemami ter razvija samospoštovanje, samozaupanje, senzibilnost do različnih tem ter se moralno razvija (Boss, 1994).

“ *Prostovoljstvo se udejanja preko odnosa in je dvosmeren proces. Prostovoljci v prostovoljskem odnosu lahko veliko dajo, pa vendar tudi veliko dobijo.* ”

S prostovoljskim delom si lahko študentje organizirajo učno okolje, v katerem poglobljajo znanje, ki ga pridobivajo med študijem, tako da ga prenesejo v konkretno situacijo in ga osmislijo. Obenem se lahko povsem individualno posvetijo otroku, spoznavajo in raziskujejo drugačnost ter

v sproščenem odnosu, ki daje veliko vlogo tudi aktivni soudeležbi otroka samega, v odnosu soustvarjanja iščejo ustrezne pristope za pomoč in podporo. V odnosu z OPP se npr. učijo, kako (neformalno) prepoznati, kaj otrok zmore in česa še ne, kako pridobiti njegovo zaupanje, skupaj z njim sprejemati odločitve, kako mu stvari prilagoditi in slediti njegovemu napredku (vodenje dnevnika) ipd. Ob vsem tem pa je pomembno, da zmorejo sprejeti, da vseh svojih konceptov v prostovoljskem odnosu z OPP morda ne bodo mogli udejanjiti. Vendar pa bodo s to konkretno izkušnjo lahko spoznali osrednjo inkluzivno vrednoto, to je delovanje v smeri največje koristi za otroka. Izkušnja prostovoljnega dela z OPP študentom omogoča, da otroka celovito in poglobljeno spoznajo tako z učnega kot socialno-emocionalnega vidika, pa tudi z vidika družinskega življenja, za kar kasneje (kot strokovni

delavci) ne bodo imeli več možnost v taki meri.

Pomen mentorskega vodenja in supervizije prostovoljstva

Študentje, ki so vključeni v prostovoljske programe, v katerih so deležni usposabljanja, mentorskega vodenja in inter- ali supervizij, lahko izgrajujejo bolj artikulirana in kompleksna stališča, ki vključujejo večnivojski pogled na določen problem. Predvsem pri inkluziji OPP je pomembno, da študentje razvijajo tudi lastno asertivnost in postavljanje zdravih meja do sebe, do otroka in do njegovega okolja. Navdušenje nad občutkom, da lahko nekomu pomembno izboljšajo kakovost življenja, pri OPP je to pogosto pomembno izraženo na področju socialne vključenosti, mora biti ves čas korigirano z altruističnim ciljem, ki si ga prostovoljec prvenstveno zastavlja in se nanaša predvsem na izboljšanje otrokove podobe o sebi, razvijanje življenjskih kompetenc in povečanje samostojnosti v vsakodnevni okolici.

Koristi prostovoljskega dela za otroke s posebnimi potrebami

Delo prostovoljcev je plemenito, saj drugemu podarjajo čas in sebe. OPP tako dobijo tudi pomembno izkušnjo, da so vredni in imajo lahko od prostovoljstva različne koristi. Študentje jim lahko pomagajo z različnimi oblikami kakovostnega preživljanja prostega časa, razvijanja interesov, pa seveda tudi pri šolskem delu, ko jih učijo učnih strategij, strategij za organizacijo šolskega dela ipd. Pomembnejši od strategij pa je lahko zaupljiv odnos, ki se vzpostavi med študentom in otrokom. Pogosto se namreč dogaja, da so OPP socialno izključeni in da nimajo prijateljev. Raziskava, opravljena na eni izmed osnovnih šol v Sloveniji, je pokazala, da učenci brez posebnih potreb ne sprejemajo učencev s posebnimi potrebami ter slednje iz različnih razlogov doživljajo kot osamljene, nepriljubljene in brez prijate-

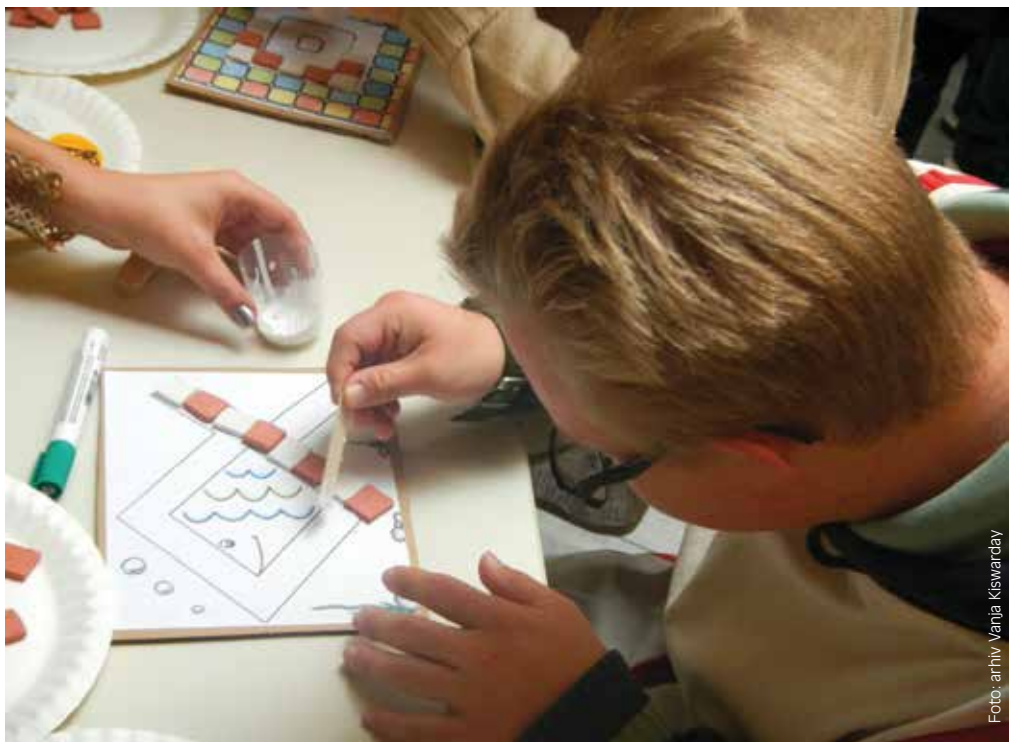

Foto: arhiv Vanja Kiswarday

ljev (Podrekar in Končar, 2011: 12). Študent prostovoljec lahko OPP nudi pozitivno izkušnjo socialne interakcije, v kateri se otrok uči vzpostavljati in ohranjati odnose ter izražati lastna mnenja in stališča. Predstavlja pa mu lahko tudi pomembno osebo, ki mu nudi podporo in pomoč pri vzpostavljanju socialnih interakcij z drugimi in izgrajevanju socialnih kompetenc.

Zaključek

Stritih in Možina (1992) poudarjata, da prav bogatenje prostovoljčevega lastnega jaza ter želja po osebnotnem in strokovnem samoizpopolnjevanju in pomoči drugemu dajeta moč in kondicijo prostovoljstvu. Pri delu s študenti prostovoljci ugotovljamo, da preko prostovoljnega dela z OPP posebne potrebe postopoma postajajo bolj razumljive in obvladljive. Potrebe otrok študente pogosto navdihujejo v smeri iskanja ustvarjalnih, celo inovativnih pedagoških rešitev, za katere so prepričani, da bi lahko predstavljale povečanje kakovosti za vse otroke, ne le za OPP. Na osnovi teh izkušenj lahko predpostavimo, da bodo študentje, ki imajo izkušnjo prostovoljstva, najverjetneje bolj vzdržljivi, proaktivni in rezilientni pedagoški delavci in bodo

zmožni nenehno graditi lasten strokovni razvoj in konstruktivno spreminjati učno okolje tudi v zahtevnih situacijah (Kiswarday in Valenčič Zuljan, 2015). ■

Literatura

- Blazinšek, Alenka; Kronegger; Sašo (2007): Motivacija in spremljanje prostovoljcev. V: Oblak, Alenka; Gornik, Jože (ur.): *ABC prostovoljstva: priručnik za mentorje*. Ljubljana: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS, str. 66–79.
- Boss, Judith A. (1994): The effect of community service work on the moral development of college ethics students. V: *Journal of Moral Education*, letnik 23, št. 2, str. 183–198.
- Kiswarday, Vanja; Valenčič Zuljan, Milena (2015). Paradigmatski premik sodobne šole od usmerjenosti v primanjkljaje k rezilientnosti. V: Grušovnik, Tomaž (ur.): *Obzorja učenja: Vzgojno-izobraževalne perspektive*. Koper: Knjižnica Annales Ludus, str. 179–194.
- Podrekar, Katarina; Končar, Majda (2011): Učenci s posebnimi potrebami v medvrstniških odnosih. V: *Defektologija Slovenica*, str. 7–24.
- Priručnik za organizovani rad sa volontarima. Pridobljeno 28. 1. 2015 s spletne strani: <http://www.volontarima.ba/wp-content/uploads/2014/09/Organizovani-rad-sa-volontarima.pdf>.
- Ramovš, Jože (2001): Prostovoljstvo pri delu z ljudmi in za ljudi. V: *Socialno delo*, letnik 40, št. 6, str. 313–322.
- Stritih, Bernard; Možina, Miran (1992): Avtopoeza: procesi samoorganiziranja in samopomoči. V: *Socialno delo*, letnik 31, št. 1/2, str. 18–73.